

RÅDGIVENDE UTTALELSE FRA DOMSTOLEN

12 juni 1998*

(Rådsdirektiv 89/552/EØF – Fjernsynssendinger over landegrensene – Pornografi)

I sak E-8/97

ANMODNING til Domstolen om rådgivende uttalelse i medhold av artikkel 34 i Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol fra Oslo byrett i saken for denne domstol mellom

TV 1000 Sverige AB

og

Den norske regjering, representert ved Kulturdepartementet

om tolkningen av rådsdirektiv 89/552/EØF.

DOMSTOLEN,

sammensatt av: President Bjørn Haug og dommerne Thór Vilhjálmsson (saksforberedende dommer) og Carl Baudenbacher

Justissekretær: Asle Aarbakke, juridisk sekretær

* Språket i anmodningen om en rådgivende uttalelse: Norsk.

etter å ha vurdert de skriftlige saksfremstillinger inngitt av:

- saksøker, representert ved advokat Birger Nilsen, Advokatfirma Meltvedt & Co., Oslo;
- saksøkte, representert ved Bergljot Webster, regjeringsadvokatens kontor, som partsrepresentant;
- Den svenske regjering, representert ved Erik Brattgård, som partsrepresentant;
- Den britiske regjering, representert ved J.E. Collins, som partsrepresentant, og Rhodri Thompson, advokat;
- EFTAs overvåkningsorgan, representert ved Helga Óttarsdóttir, saksbehandler, Avdelingen for juridiske saker og eksekutivesaker, som partsrepresentant;
- Kommisjonen for De europeiske fellesskap, representert Karen Banks, ansatt i Rettsavdelingen, som partsrepresentant.

med henvisning til rettsmøterapporten,

og etter å ha hørt de muntlige innleggene fra saksøker, saksøkte, Den britiske regjering, EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen for De europeiske fellesskap under høringen den 12 mai 1998,

gir slik

Rådgivende uttalelse

Fakta og prosedyre

- 1 Ved en beslutning datert 21 oktober 1997, mottatt ved Domstolen den 24 oktober 1997, anmodet Oslo byrett EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse i en sak innbrakt for denne av TV 1000 Sverige AB mot Den norske regjering, representert ved Kulturdepartementet. Tvisten ved den norske domstolen gjelder gyldigheten av en beslutning av Kulturdepartementet der det satte forbud mot videresending av kanalen FilmMax i det norske kabelnettet fra og med 22 mai 1995.

- 2 Saken gjelder TV 1000 Sverige AB, et svensk fjernsynsselskap som bl a sender på fjernsynskanalene TV 1000 og FilmMax. Fjernsynsprogrammene sendes fra Sverige som satelittsignaler som fanges inn av norske mottaksstasjoner. Disse er igjen knyttet til norske kabelnett som formidler fjernsynssignalene til norske hjem. Sendingene er kodet slik at de bare kan mottas av betalende abonnenter. Fjernsynskanalene kan også tas inn direkte av abonnenter med parabolantenne og dekodertstyr.
- 3 Både TV 1000 og FilmMax sendte tidvis filmer med eksplisitte seksuelle scener. TV 1000 har i disse tilfellene lagt inn en sort firkant i bildet som opptar omtrent 1/3 av billedflaten. I kanalen FilmMax sendte man imidlertid de pornografiske filmene i usensurert form. Den 16 september 1994 fra kl 24.00 sendte FilmMax filmen "Andrew Blake's girls". Den 17 september 1994 fra kl 00.30 ble filmen "The best of Andrew Blake" sendt. Den 18 september 1994 fra kl 23.30 ble filmen "A Pussy called Wanda" sendt.
- 4 Statens filmtilsyn, som er det forvaltningsorgan som vurderer om innholdet av filmer og videogrammer er i strid med norsk lovgivning, fant at alle tre filmene klart stred mot Almindelig borgerlig Straffelov av 22 mai 1902 nr 10 (heretter "straffeloven") § 211.
- 5 På bakgrunn av dette varslet Statens medieforvaltning TV 1000 Sverige AB at det hadde til hensikt å treffe vedtak om å forby videresending av FilmMax i norske kabelnett dersom FilmMax på nytt sendte filmer som er i strid med straffeloven § 211. Varslet ble gitt 24 oktober 1994 i henhold av lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) av 10 februar 1967 nr 54 § 16, som pålegger Statens medieforvaltning en plikt til å gi slikt forhåndsvarsel.
- 6 Den 10 november 1994 sendte FilmMax filmen "Justin et Juillet". Statens filmtilsyn fant at også denne filmen klart stred mot straffeloven § 211.
- 7 I henhold til rådsdirektiv 89/552/EØF av 3 oktober 1989 om samordning av visse bestemmelser om utøvelse av fjernsynsvirksomhet, fastsatt ved lov eller forskrift i medlemsstatene (heretter "direktivet"), underrettet norske myndigheter EFTAs overvåkningsorgan om sine planer om å avbryte FilmMax' sendinger i norske kabelnett. I henhold til direktivet artikkel 2 nr 2 d), ble det avholdt et konsultasjonsmøte den 15 februar 1995 med EFTAs overvåkningsorgan, norske og svenske myndigheter samt representanter fra Kommisjonen for De europeiske fellesskap, uten at det ble nådd en minnelig ordning. I en rapport fra møtet konkluderte EFTAs overvåkningsorgan med at norske myndigheter hadde oppfylt sine forpliktelser etter EØS-avtalen og at vilkårene var oppfylt for at Norge kunne treffe vedtak om midlertidig avbrudd av FilmMax' sendinger i norske kabelnett.
- 8 Den 30 november 1994 traff Statens medieforvaltning vedtak om å forby sending av FilmMax i norske kabelnett fra og med 9 desember 1994. Den 21 desember

1994 ble Statens medieforvaltnings vedtak påklaget til Kulturdepartementet av TV 1000 Sverige AB, TV 1000 Norge AS, Norske Fjernsynsantenner AS og Einar Brustad. Norske Fjernsynsantenner er et kabelselskap som distribuerer fjernsynssignaler gjennom et separat nett, og Einar Brustad var en abonnent på FilmMax. Den 15 mai 1995 traff Kulturdepartementet vedtak i klagesaken, som var å forby videresending av FilmMax fra og med 22 mai 1995 kl 24.00.

- 9 For den nasjonale domstolen har saksøkeren, TV 1000 Sverige AB, anført at Kulturdepartementets vedtak av 15 mai 1995 lider av kompetanse- og innholdsmangler som medfører at vedtaket er ugyldig. Saksøker har anført at Norge er underlagt direktivet og at lov om kringkasting av 4 desember 1992 nr 127 (heretter "kringkastingsloven") § 4-5 bokstav b, som vedtaket er basert på, må tolkes slik at den gis samme meningsinnhold som direktivet artikkel 2, jf artikkel 22.
- 10 Oslo byrett har funnet at det etter direktivet artikkel 22 første setning kan reises spørsmål om bestemmelsen overlater til den enkelte EU/EFTA-stat å avgjøre hvilken grad av pornografi, vold mv som kan anses i alvorlig grad å skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske utvikling, eller om direktivet søker å innføre en felles EU-standard for hva man i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde skal akseptere når det gjelder pornografi, vold mv, og har besluttet å rette en anmodning til EFTA-domstolen for en rådgivende uttalelse om visse spørsmål.

Spørsmål

- 11 Følgende spørsmål ble forelagt EFTA-domstolen:
 1. *Medfører rådsdirektiv 89/552/EØF artikkel 22, 1. pkt. en felles standard for hva som "i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske utvikling" eller er det opp til det enkelte EU- og EFTA-lands skjønn å selv avgjøre hvilken grad av pornografi, vold o.l. som anses for å ha de skadevirkninger artikkel 22 oppstiller?*
 2. *Under forutsetning av at rådsdirektiv 89/552/EØF artikkel 22 fastsetter en felles standard for EØS-området: Er den svenske normen som godtar scener fotografert i nærbilder med masturbasjon, slikking og suging av kjønnsorganer, samleier, dveling ved sædavgang i kvinners munn og gruppesex uttrykk for den felles standard i artikkel 22 som skal gjelde for det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområdet?*
 3. *Kan bestemmelsen i rådsdirektiv 89/552/EØF artikkel 22 første ledd annet punktum angående valg av sendetid og tekniske tiltak komme til anvendelse på forhold som skal subsumeres under artikkel 22 første ledd første punktum?*

4. *Hvis en film først anses for å være i strid med rådsdirektiv 89/552/EØF artikkel 22 første ledd første punktum, utgjør artikkel 2 nr 2 bokstav a) noen ytterligere hindring for å midlertidig avbryte videresending av fjernsynssending etter artikkel 2 nr 2?*
 5. *Skal gjentatte brudd på TV-direktivets artikkel 22 subsumeres under artikkel 2 nr 2 bokstav a) eller bokstav b)?*
- 12 Det vises til rettsmøterapporten for en fyldigere beskrivelse av den rettslige rammen, de faktiske forhold, saksgangen og de skriftlige saksfremstillinger fremlagt for Domstolen. Dette vil i det følgende bare bli omtalt og drøftet så langt det er nødvendig for Domstolens begrunnelse.

Rettslig bakgrunn

1. EØS-retten

- 13 EØS-avtalen artikkel 36 nr 1 om fri tjenesteytelsesrett er innholdsmessig identisk med EF-traktaten artikkel 59, første ledd. EØS-avtalen artikkel 36 nr 2 fastsetter videre at vedlegg IX til XI inneholder bestemmelser om adgangen til å yte tjenesteytelser. Direktiv 89/552/EØF av 3 oktober 1989 om samordning av visse bestemmelser om utøvelse av fjernsynsvirksomhet, fastsatt ved lov eller forskrift i medlemsstatene, er gjort til del av EØS-avtalen gjennom en henvisning i avtalens vedlegg X.
- 14 Direktivet artikkel 2 lyder:

- "1. Hver medlemsstat skal påse at alle fjernsynsprogrammer sendt*
 - av fjernsynsselskaper underlagt denne medlemsstats myndighet eller*
 - av fjernsynsselskaper som nytter en frekvens eller en satellittkapasitet som vedkommende medlemsstat har gitt tillatelse til å bruke, eller en satellittforbindelse som er plassert i medlemsstaten, selv om de ikke er underlagt noen medlemsstats myndighet,*

er i samsvar med gjeldende lovgivning for sendinger beregnet på allmennheten i denne medlemsstat.
- 2. Medlemsstatene skal sikre fri mottaking og skal ikke hindre videresending på sitt territorium av fjernsynssendinger fra andre medlemsstater på grunn av forhold som faller inn under områder som samordnes ved dette direktiv. Medlemsstatene kan midlertidig avbryte videresending av fjernsynssendinger dersom følgende forhold foreligger:*

- a) *en fjernsynssending fra en annen medlemsstat utgjør et åpenbart, vesentlig og alvorlig brudd på artikkel 22,*
- b) *fjernsynsselskapet har i løpet av de 12 foregående månedene overtrådt den samme bestemmelsen ved minst to tidligere anledninger,*
- c) *vedkommende medlemsstat har gitt fjernsynsselskapet og Kommisjonen skriftlig melding om de påståtte overtredelsene og om at den har til hensikt å hindre videresending dersom overtredelsen skjer igjen,*
- d) *konsultasjoner med senderstaten og Kommisjonen har ikke ført til en minnelig løsning innen femten dager etter at meldingen omhandlet i bokstav c) ble gitt, og den påståtte overtredelsen fortsetter.*

Kommisjonen skal påse at midlertidige avbrudd skjer i samsvar med fellesskapsretten. Den kan anmode vedkommende medlemsstat om straks å stanse avbrudd som er i strid med fellesskapsretten. Denne bestemmelse er ikke til hinder for å innlede saksbehandling, treffe forholdsregler eller sanksjoner i forbindelse med de aktuelle overtredelsene i den medlemsstat hvis myndighet fjernsynsselskapet er underlagt.

3. *Dette direktiv skal ikke få anvendelse på sendinger som utelukkende er beregnet på å mottas i andre stater enn medlemsstatene, og som verken direkte eller indirekte mottas i en eller flere medlemsstater."*

15 Direktivet artikkel 22 lyder:

"Medlemsstatene skal treffe passende tiltak for å sikre at fjernsynsselskaper underlagt deres myndighet ikke sender programmer som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale og moralske utvikling, særskilt programmer som inneholder pornografiske scener eller umotivert vold. Denne bestemmelsen skal utvides til å omfatte andre programmer som kan skade mindreåriges fysiske, mentale og moralske utvikling, med mindre det ved valg av sendetid eller ved andre tekniske tiltak sørges for at mindreårige som befinner seg i sendeområdet, vanligvis ikke ser eller hører slike sendinger.

Medlemsstatene skal også påse at sendinger ikke inneholder elementer som sporer til hat på grunnlag av rase, kjønn, religion eller nasjonalitet."

- 16 Domstolen bemerker at den engelske versjonen av direktivteksten bruker "or" i uttrykket "impair the physical, mental *or* moral development of minors". De fleste andre språkversjoner, innbefattet de franske, italienske, danske og svenske tekstene, er tilsvarende formulert. Den norske versjonen bruker "og" og den tyske versjonen bruker "und", som tilsvarer det engelske "and", men kan ikke rimeligvis bli tolket som å oppstille kumulative vilkår.
- 17 Europaparlaments- og rådsdirektiv 97/36/EF av 30 juni 1997, som endrer rådsdirektiv 89/552/EØF, er hittil ikke gjort til del av EØS-avtalen gjennom et vedtak av EØS-komiteén.

2. Nasjonal lovgivning

- 18 Ifølge anmodningen ble vedtaket om å stoppe FilmMax' fjernsynssendinger truffet i medhold av kringkastingsloven § 4-5 første ledd bokstav b. Bestemmelsen, som trådte i kraft 1 januar 1994, lyder som følger:

"Statens mediaforvaltning kan forby videresending av fjernsynskanaler som ... sender program med pornografi eller vold i strid med norsk lov."

- 19 Straffeloven § 211 oppstiller sanksjoner bl a for spredning av pornografiske skrifter, bilder, filmer, videogram eller lignende. Under saksgangen har Den norske regjeringen understreket at etter norsk lov vil filmer med en sterk fremheving av kjønnsorganer i seksuell sammenheng, med det formål å virke seksuelt opphissende på seeren, normalt ligge utenfor det som kan aksepteres etter straffeloven § 211. Den norske regjering viser til tre dommer fra Høyesterett som angivelig fastsetter dette. dommene er publisert i Norsk Retstidende 1978 s 1111, 1984 s 1016 og 1987 s 1537.

Spørsmål 1, 2 og 3

- 20 Med sine tre første spørsmål søker den nasjonale domstolen avklaring med hensyn til tolkningen av direktivet artikkel 2 nr 2 og 22. Den foreleggende domstolen spør i første rekke om det er overlatt til hver avtalepart å avgjøre hvilken grad av pornografi, vold mv som skal anses for å ha de skadelige virkningene som vist til i artikkel 22, eller om det er en felles standard for hva som "i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale og moralske utvikling", og, dersom dette er tilfelle, om den svenske normen, som utledet fra akseptert praksis i Sverige, er et uttrykk for den felles standarden.
- 21 *Den norske regjering, Den svenske regjering, Den britiske regjering, EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen for De europeiske fellesskap* gjør alle gjeldende at det etter artikkel 2 nr 2 er opp til myndighetene i mottakerstaten i overensstemmelse med sine egne verdier og nasjonal lovgivning å avgjøre hvilke programmer som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske utvikling i henhold til artikkel 22 første ledd, første setning. Under den muntlige høringen vedgikk *saksøker* at det i prinsippet er opp til hver medlemsstat å utøve denne kontrollen, selv om direktivet artikkel 22 i noen grad begrenser medlemsstatenes skjønn på dette området.
- 22 *Domstolen* har bemerket i sin rettspraksis at direktivet har etablert en overordnet prinsipiell ansvarsdeling mellom medlemsstatene. Etter det såkalte "senderstatsprinsippet" kan en mottakerstat ikke utøve ytterligere kontroll i tillegg til den som er utført av senderstaten (se forente saker E-8/94 og E-9/94 *Forbrukerombudet mot Mattel Scandinavia A/S og Lego Norge A/S* [1994-1995] EFTA Court Report 113, heretter "*Mattel/Lego*"). Både EFTA-domstolen og EF-

domstolen har imidlertid akseptert at visse restriksjoner på fjernsynssendinger, for eksempel tiltak mot reklame rettet mot barn, kan opprettholdes av medlemsstatene i medhold av rådsdirektiv 84/450/EØF som gjelder villedende reklame (se *Mattel/Lego* og forente saker C-34/95, C-35/95 og C-36/95 *KO* mot *De Agostini og TV-Shop* [1997] ECR I-3843).

- 23 Videre tillates en unntaksprosedyre med midlertidig avbrudd i henhold til direktivet artikkel 2 nr 2 dersom vilkårene oppstilt i den artikkelen er oppfylt, innbefattet vilkåret om at en fjernsynssending som kommer fra en annen medlemsstat åpenbart, vesentlig og alvorlig er et brudd på artikkel 22.
- 24 Henvisningen i direktivet artikkel 2 nr 2 a) til en fjernsynssending som er i strid med artikkel 22, må forstås som en henvisning til vilkåret om at den "i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale og moralske utvikling". Domstolen bemerker, som påpekt av bl a EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen for De europeiske fellesskap, at det ikke er bestemmelsens hensikt å fastsette noen standarder for hva som kan ha slike skadelige virkninger. Den overlater til medlemsstatene å definere disse begrepene, så vel som begrepet "pornografi", i overensstemmelse med deres nasjonale lovgivning og moralnormer. Dette gjelder både for senderstaten etter artikkel 22 med hensyn til fjernsynssendinger under dets myndighet og for mottakerstaten som utøver sin myndighet etter artikkel 2 nr 2 annen setning, jf artikkel 22.
- 25 Domstolen bemerker imidlertid at selv om artikkel 22 nevner "pornografi" som et programinnhold som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske utvikling, faller ikke, som innrømmet av Den norske regjering, enhver fjernsynssending med eksplisitt seksuelt materiale automatisk under artikkel 22 første ledd, første setning. Det avgjørende kriterium er om et program kan ha de virkningene på mindreårige som det er vist til i artikkelens første setning.
- 26 Beskyttelse av mindreårige er et legitimt mål for hver av EØS-avtalens avtaleparter. Beskyttelsen av den mentale og moralske utviklingen til mindreårige utgjør en viktig del av beskyttelsen av offentlig moral, et område der det ikke er mulig å fastsette et ensartet europeisk konsept ettersom kravene til moral varierer, avhengig av tid og sted (se *Handyside*-dommen fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol av 7 desember 1976, Serie A vol 24). Denne tilnærmingen har blitt bekreftet av EF-domstolen (se sak 121/85 *Conegate* mot *HM Customs & Excise* [1986] ECR 1007). I den dommen bemerket EF-domstolen at EF-traktaten tillater en medlemsstat å gjøre sin egen vurdering hva gjelder offentlig moral på sitt territorium. Ikke desto mindre er en stat skyldig i vilkårlig forskjellsbehandling dersom den søker å forby importen av varer og tjenester som lovlig kunne lages og markedsføres på dets territorium.
- 27 Domstolen aksepterer ikke saksøkers anførsler om at programmer som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske utvikling må vurderes i lys av artikkel 22 første ledd, andre setning, og ikke ha alvorlige

skadelige virkninger dersom det ved valg av sendetid eller ved tekniske tiltak sørges for at mindreårige som befinner seg i området vanligvis ikke vil se eller høre slike sendinger.

- 28 Det er tilstrekkelig å bemerke, som saksøkte, Den britiske regjering, EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen for De europeiske fellesskap alle har pekt på, at det følger av ordlyden i artikkel 22 første ledd at bestemmelsen oppstiller to forskjellige typer av programmer, der den andre setningen åpner for muligheten til å ta i betraktning tiltak som har til formål å hindre at mindreårige ser fjernsynssendinger som er sannsynlig at skader den fysiske, mentale eller moralske utviklingen til mindreårige, uten å falle under kategorien av fjernsynssendinger som i alvorlig grad kan skade mindreåriges utvikling

Spørsmål 4 og 5

- 29 Med sitt fjerde og femte spørsmål søker den nasjonale domstolen avklaring av bestemmelsene i direktivet artikkel 2 nr 2, særlig bokstav a) og b). *Saksøker* hevder at det i henhold til artikkel 2 nr 2 a) er krevet et kvalifisert brudd på artikkel 22, og at et slikt kvalifisert brudd ikke har blitt fastslått i den foreliggende saken.
- 30 *Domstolen* bemerker at direktivet artikkel 2 nr 2 a) til d) fastsetter vilkårene for at en avtalepart midlertidig kan avbryte videresending av fjernsynssendinger fra andre avtaleparter. Alle vilkårene som er oppregnet i artikkel 2 nr 2 a) til d) være oppfylt for at mottakerstaten skal kunne begrense videresending. Tiltakene som er iverksatt er gjenstand for kontroll av henholdsvis Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan.
- 31 Domstolen bemerker at det er for de nasjonale myndigheter å vurdere, med hensyn til fakta i hver sak, om bruddet på artikkel 22 er åpenbart, vesentlig og alvorlig som krevet i artikkel 2 nr 2 a). Domstolen bemerker videre at artikkel 2 nr 2 a) og b) oppstiller ulike vilkår. Bokstav a) regulerer alvorligheten av bruddet, mens bokstav b) må tolkes slik at retten til midlertidig å avbryte videresending oppstår, som fastsatt i artikkel 2 nr 2 a), når materiale som er i strid med artikkel 22 har vært sendt ved tre anledninger i løpet av en periode på tolv måneder.
- 32 Domstolen bemerker endelig at i vedtak om midlertidig avbrudd av videresending må det tas hensyn til forholdsmessighetsprinsippet.
- 33 Omkostninger som er påløpt for Den svenske regjering, Den britiske regjering, EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen for De europeiske fellesskap, som har gitt saksfremstillinger for Domstolen, kan ikke kreves dekket. Siden rettergangen her, for partene i hovedsaken, utgjør en del av rettergangen for den nasjonale domstolen, er avgjørelsen av saksomkostninger en sak for den nasjonale domstolen.

På dette grunnlag avgir

DOMSTOLEN,

som svar på de spørsmålene som er forelagt av Oslo byrett ved beslutning av 21 oktober 1997, følgende rådgivende uttalelse:

Etter rådsdirektiv 89/552/EØF artikkel 2 nr 2 er det opp til de nasjonale myndighetene i mottakerstaten, i overensstemmelse med den statens verdier og nasjonal lovgivning, å avgjøre hvilke programmer som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske utvikling i henhold til direktivet artikkel 22 første ledd, første setning.

Unntaket i artikkel 22 første ledd, andre setning, omfatter ikke programmer "som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale og moralske utvikling", som er behandlet i artikkel 22 første ledd, første setning.

Alle vilkårene som er oppregnet i direktivet artikkel 2 nr 2 a) til d) må være oppfylt for at mottakerstaten skal kunne begrense videresending, hensyn må tas til forholdsmessighetsprinsippet, og vedtaket er gjenstand for kontroll av henholdsvis Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan.

Vilkårene i artikkel 2 nr 2 a) og b) er forskjellige, idet a) regulerer alvorligheten av bruddet og b) bestemmer at retten til midlertidig å avbryte videresending oppstår, som fastsatt i artikkel 2 nr 2 a), når materiale som er i strid med artikkel 22 har blitt sendt ved tre anledninger i løpet av en periode på tolv måneder.

Bjørn Haug

Thór Vilhjálmsson

Carl Baudenbacher

Avsagt i åpen rett i Luxembourg den 12 juni 1998.

Bjørn Haug
President

Asle Aarbakke
Justissekretær

Juridisk sekretær